

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	33259
Nom	Antropologia II
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	6.0
Curs acadèmic	2019 - 2020

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1004 - Grau de Filosofia	Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació	2	Segon quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1004 - Grau de Filosofia	11 - Antropologia Filosòfica, Filosofia de la Cultura i Filosofia de la Religió	Obligatòria

Coordinació

Nom	Departament
CORBI FERNANDEZ DE IBARRA, JOSEP E.	359 - Filosofia
RYCHTER MIRAS, PABLO	359 - Filosofia
SANCHEZ DURA, NICOLAS	359 - Filosofia

RESUM

L'objectiu de l'assignatura ANTROPOLOGIA II és presentar el sorgiment i analitzar els diferents discursos que hi ha avui al voltant del problema de l'ésser humà (ço és, de la 'idea d'allò humà'), sobretot sobre l'origen i les notes diferencials i definitòries de la 'cultura' com a realització propiament humana, és a dir, d'allò que anomenem 'l'espai humà' (o l'espai antropològic), diferent dels àmbits animal, vegetal i mineral, així com de les màquines i artefactes inventats per la tècnica, com els robots i els ordinadors. A més d'aquest estudi sobre les característiques específiques i definitòries de l'ésser humà i del seu lloc al cosmos, cal estudiar igualment les pressuposades 'diferències antropològiques', ço és, les diferenciacions formulades al llarg de la història entre els grups d'humans que han entrat en contacte i en lluita d'interessos i de poder, judicis responsables d'atribucions

discriminatòries i polaritzades, antagòniques i contraposades, com les que s'han fet i es fan pel que respecta a les dones i els xiquets, els anomenats 'salvatges', 'primitius' i bàrbars, sovint convertits en esclaus, els indis i orientals, els negres, els homosexuals, folls, forasters i estrangers, ço és, aquells humans que pertanyen a d'altres gèneres, races, pobles, classes socials, creences religioses, llèngües, orientacions sexuals, tradicions jurídiques, organitzacions econòmiques, costums i formes de vida, etc. que signifiquen i han significat l'alteritat per als occidentals, de vegades implicant la negació de la humanitat i el reconeixement de les qualitats humanes.

Avui ja tenim a l'abast els estudis d'antropologia sociocultural, que amb metodologies científiques documenten les realitats de les diferències antropològiques, ço és, l'existència de diferents cultures al món. Ja que els humans no som simplement objectes del món natural, cal prendre consciència crítica de les implicacions i les opcions filosòfiques que els discursos antropològics suposen. Heus ací una de les tasques preferents d'aquesta assignatura. Per això el curs anual d'Antropologia II vol proporcionar també una mena d'introducció als problemes filosòfics —metodològics, epistemològics, ontològics, ètics, polítics, jurídics, religiosos, etc.— des de la particular perspectiva històrica de la configuració dels discursos sobre l'ésser humà i les modificacions de la idea de l'ésser humà que podem estudiar al llarg de la història d'Occident, especialment des de les filosofies elaborades al voltant de la 'polis' grega, la descoberta i colonització d'Amèrica, al segle de la Il·lustració i, sobretot, des de la presència a les universitats de matèries anomenades 'antropologia' (generalment, amb adjectius com 'física i biològica', 'social i cultural', i també 'filosòfica'), tot tractant de legitimar les tasques d'aquesta matèria en els estudis de 'filosofia' en general, i de 'filosofia de la cultura' en particular.

Aquesta presentació general vol permetre obertament la concreció plural d'aquests objectius, ja que segons preparacions i sensibilitats dels diferents membres del professorat és normal que hi puga haver realitzacions i concrecions més històriques o més sistemàtiques, més sensibles a l'estat de les ciències biològiques o de les ciències socioculturals, més analítiques o més hermenèutiques, etc. Per altra banda, és perfectament correcte insistir més en un moment paradigmàtic de la història de l'antropologia o en un altre, segons accents didàctics, preparació específica dels professors, disponibilitat dels textos (hi ha clàssics encara sense traduccions valencianes rigoroses, p. ex.), etc.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

Els molt recomanable disposar de coneixements generals d'història universal, així com de familiaritat amb textos literaris com ara l'èpica i la trageïdia gregues, obres dels principals autors de la filosofia antiga, coneixements dels relats dels cronistes d'Índies, dalgunes obres dels Il·lustrats, així com del context de la societat i la universitat al llarg dels segles XIX i XX, i dels principals autors i corrents de les ciències humanes i socials, sobretot de l'antropol

COMPETÈNCIES

1004 - Grau de Filosofia

- Que els estudiants hagen demostrat posseir i comprendre coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'ensenyament secundari general, i se sol trobar a un nivell que, si bé recolza en llibres de text avançats, també inclou alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda del seu camp d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements al seu treball o vocació d'una forma professional i posseïsquen les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins la seua àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguen la capacitat de reunir i d'interpretar dades rellevants (normalment, dins la seua àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguen una reflexió sobre assumptes rellevants d'índole social, científica o ètica.
- Que els estudiants puguen transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Capacitat de comunicació professional oral i escrita en les llengües pròpies de la Universitat de València.
- Capacitat de comunicació en una llengua estrangera.
- Ser capaç d'obtenir informació a partir de diferents fonts primàries i secundàries.
- Tenir capacitat per analitzar, sintetitzar i interpretar dades rellevants d'índole cultural, social, política, ètica o científica, i d'emetre'n judicis reflexius des d'una perspectiva no androcèntrica.
- Ser capaç d'organitzar i planificar els temps de treball.
- Adquirir la capacitat per plantejar i resoldre problemes, així com de prendre decisions, en un temps limitat.
- Tenir capacitat de crítica i autocrítica.
- Saber treballar en equip evitant la discriminació per raons de gènere.
- Tenir capacitat d'aplicar els coneixements en la pràctica.
- Ser capaç d'innovació i creativitat.
- Ser capaç de dissenyar, gestionar i avaluar projectes de qualitat.
- Identificar les qüestions de fons que subjauen a qualsevol tipus de debat.
- Expressar amb precisió els resultats de l'anàlisi de problemes controvertits i complexos.
- Identificar i avaluar amb claredat i rigor els arguments presentats en textos o exposats oralment.
- Manejar amb soltesa i eficàcia les diverses fonts d'informació: bibliogràfiques, electròniques i altres.

RESULTATS DE L'APRENTATGE

Resultats d'aprenentatge

Cal aconseguir que l'estudiant trebal·le uns textos amb lectura pròpia, aprenent així a resumir, condensar la informació, saber exposar-la rigorosament i clarament en públic, saber treballar en equip, formar-se una opinió personal argumentada, i defensar-la davant d'objeccions d'altres interlocutors, tot debatint-la amb pros i contres. Per altra banda, les classes teòriques volen sensibilitzar l'alumnat per a determinada problemàtica, tot donant l'oportunitat de practicar l'assistència a una conferència, de saber redactar notes personals d'una intervenció oral d'altres persones, aprendre a demanar clarificacions llà on no s'ha comprés el que s'ha exposat, redactar a casa el resum crític de les diferents explicacions, aconseguir una ampliació amb la bibliografia recomanada, etc. Amb altres paraules i concrecions, caldria aconseguir habilitats suficients per a:

- realitzar recerques bibliogràfiques, tot seleccionant els materials adients.
- identificar i formular amb precisió problemes filosòfics i antropològics.
- seguir l'evolució històrica d'una qüestió filosòfico-antropològica.
- conèixer els principals models teòrics on cal emmarcar les teories formulades pels diferents autors estudiats i expressar amb rigor les diferències resultants.
- comprendre el sentit dels arguments de les tesis defensades per cada posició debatuda.
- relacionar les qüestions antropològiques amb d'altres de la reflexió filosòfica (metodològiques, ontològiques, epistemològiques, ètiques, estètiques, polítiques, religioses, etc.).
- utilitzar amb veu pròpia i pensament crític les informacions rebudes per via oral, escrita o mitjançant imatges (fotos, cinema, TV, internet, etc.)
- tindre hàbits de lectura, d'escriptura (comentaris, resums, diaris, assaigs, etc.), d'assistència a conferències, ço és, de participació activa habitual en activitats culturals diverses.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. La Filosofia de l'antropologia com a anàlisi del procés de constitució de l'Antropologia Sociocultural

Etnografia, Etnologia i Antropologia. La constitució de la autoritat etnogràfica, els seus diferents processos. Els observadors observats: la crítica de l'Antropologia social i cultural a partir del període post-colonial. L'antropologia social i cultural i la seua relació amb altres ciències humanes, especialment la Sociologia i la Història.

2. L'antropologia filosòfica com a anàlisi conceptual de diversos gèneres de discurs sobre això humà.

El descobriment i la conquesta d'Amèrica. Europa front l'altre. Les distintes concepcions de les categories de bàrbar i salvatge (Montaigne, Diderot, J. Conrad, Gauguin). La posició Primitiu/Civilitzat i Kultur/Zivilisation (S. Freud y Norbert Elias)

3. Els supòsits ontològics i epistemològics del concepte simbolista de cultura i l'antropologia interpretativa de C. Geertz.

La crítica dels universals antropològics. L'antropologia reduïda a Etnologia. Les cultures com a entramats simbòlics. Discussió sobre el mètode de l'antropologia i el seu estatut científic: comprensió sense empatia versus monisme metodològic, les descripcions denses (Thick descriptions) i les estratègies èmic/étic. L'antropologia com a gènere d'autor. La pluralitat cultural actual i les varietats del narcisisme cultural.

4. Anàlisi conceptual dels termes bàsics de la identitat cultural en el context d'un món globalitzat

Dos preguntes en el context de la tensió entre mundialització i particularismes: ¿Què és un país si no és una nació?, ¿Què és una cultura si no és un consens?. El concepte de narcisisme de la diferència menor i ús en l'anàlisi dels nacionalismes. La crítica a les concepcions configuratives del concepte de cultura. Del concepte polític estatal de Nació (labat Sèyes i el Tercer Estat) a la concepció de Renan com plebiscit quotidià. Herder i el concepte de Kultur com una de les fonts del concepte configuratiu de cultura (també del nacionalisme cultural) i com supòsit de la política del reconeixement multicultural.

5. La naturalesa de la ment

Què és la ment i com es relaciona amb el cos? Introducció a la filosofia contemporània de la ment. Dualisme i materialisme. Conductisme i funcionalisme.

6. La construcció social de les categories humanes

Què vol dir que una categoria humana (dona, homosexual, asiàtic, mare, professor, etc.) està socialment construïda? Quines conseqüències pràctiques té el fet que una categoria humana estigui socialment construïda? El cas de l'orientació sexual.

7. Categories de gènere: realitat i il·lusió

Existeixen diferències psicològiques entre dones i homes? Com afecten els estereotips de gènere la nostra percepció de la realitat? Ciència i la pseudociència sobre les diferències de gènere.

8. El problema del naturalisme

Lantropologia com a ciència humana. Dilthey i la crítica de la tendència naturalista del positivisme. Problema de la fonamentació de les ciències humanes.

9. La compatibilitat del discurs antropològic i les ciències empíriques

Estudi dels intents al llarg del segle XX per a establir una antropologia filosòfica sobre bases empíriques (Max Scheler, Helmuth Plessner, Hans Blumenberg)

10. Lantropologia com a tendència filosòfica

Crítica dels intents de col·locar l'ésser humà al centre dels discursos filosòfics. Interpretacions de la filosofia moderna (Descartes i Kant) des d'aquesta perspectiva. Crítica de Husserl a lantropologia. Perspectiva excèntrica de la ontologia de Heidegger.

11. La concepció del subjecte i l'experiència del dany

La tortura. La guerra. L'experiència del supervivent. L'exclusió social. La sort moral.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes de teoria	30,00	100
Seminaris	15,00	100
Tutories reglades	5,00	100
Assistència a esdeveniments i activitats externes	10,00	0
Elaboració de treballs en grup	10,00	0
Elaboració de treballs individuals	15,00	0
Estudi i treball autònom	20,00	0
Lectures de material complementari	10,00	0
Preparació de classes de teoria	10,00	0
Preparació de classes pràctiques i de problemes	15,00	0
TOTAL	140,00	

METODOLOGIA DOCENT

Metodologia docent

1.-Classes teòriques

El desenvolupament de l'assignatura s'estructura al voltant de sessions de dues hores de teoria a la setmana durant tot el curs acadèmic (Antropologia I: primer semestre, Antropologia II: segon semestre). L'alumne prepararà i seguirà aquestes classes amb la lectura dels textos comentats pel professor, lectures que el professor anticiparà per a cada sessió, per tal de preparar-la i facilitar-ne les exposicions i la corresponent comprensió. Per a quasi totes les unitats temàtiques de l'assignatura hi ha a l'abast diferents manuals que faciliten aquesta tasca informativa, tot i que l'exposició teòrica no ha de ser mai una mera repetició del que ja es troba als manuals, sinó la versió personal, viva i sintètica, crítica i argumentada, de la pròpia posició teòrica del professor. Si els materials que serveixen per a les explicacions tenen existència en formats electrònics d'ús públic, s'aprofitarà l'aula virtual com un mitjà adient de proporcionar a tots els alumnes textos i fonts de consulta recomanada i comentada a les classes teòriques.

A les classes teòriques és sempre recomanable que hi puga haver intervencions dels alumnes, en especial si hom no acaba d'entendre alguna cosa o no s'han pogut anotar certes informacions. Com és obvi, hom pot formular les seues demandes i qüestions en qualsevol de les llengües oficials a la nostra universitat i comunitat autonòmica.

2. Classes practiques

El complement d'aquestes classes són les sessions pràctiques, una cada dues setmanes per a l'alumne, de dues hores de duració, ja que un seminari de classes pràctiques comença a permetre debats i intervencions quan ja hi ha certa familiarització amb un text i un problema, i les exposicions públiques ja han començat a mostrar un perfil problemàtic en què inserir les intervencions crítiques i la configuració de posicions diferents, més o menys oposades i antagòniques. L'alumne haurà d'assistir a les sessions del seminari pràctic i preparar una exposició per a alguna d'aquestes sessions, exposició que després haurà d'eixamplar i donar-li la forma d'un 'paper' o petit assaig. Per a la realització de l'exposició, primer, i de 'assaig, després, cada alumne haurà d'assistir a les tutories seguint l'horari d'atenció d'alumnes del professor. Aquestes exposicions poden preparar-se en equip, tot i que més de quatre persones ja són un nombre que difumina les responsabilitats personals i entrebanca la correcta avaluació del treball i de l'esforç personals.

3. Tutories

A les hores oficials d'atenció d'alumnes, hom podrà consultar tant problemes de les classes teòriques i practiques, com la bibliografia i l'index dels treballs, 'papers' o memòries de l'assignatura, tant del treball personal obligatori, com del treball optatiu que pot substituir l'examen escrit.

El correu electrònic amb l'adreça universitària del professor és un mitjà que hom pot fer servir per a breus consultes puntuals sobre continguts de l'assignatura (no per a informacions burocràtiques i administratives públiques).

AVALUACIÓ

S'utilitzaran alguns dels sistemes següents d'avaluació, combinant-los per tal de respondre a l'avaluació de les competències implicades en aquesta matèria:

1. Proves objectives de resposta curta.
2. Proves objectives de resposta llarga (Prova final escrita).
3. Informe o memòria (de seminari, practiques, etc.).
4. Entrevista (en el cas de tutories i per a comprovar oralment el nivell d'adquisició de les competències ates pels estudiants).
5. Estudi i treball en grup.
6. Avaluació d'un treball escrit.
7. Portafolio: Recollida d'informació per a derivar la qualificació (assistència a classes, treballs, informes, practiques, exercicis i produccions dels estudiants al llarg del seu procés d'aprenentatge).

Cadascun dels instruments d'avaluació tindrà assignat un percentatge de la nota final d'acord amb la importància atorgada i del possible contracte d'aprenentatge establert amb l'estudiant.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- Améry, J. 2013. Más allá de la culpa y la expiación. Pre-textos: Valencia.
- Aristóteles. Política. Libros 1, 2 y 3
- Bestard, J. y Contreras, Bárbaros, paganos, salvajes y primitivos. Barcanova. Barcelona. 1989
- Boas, The History of Anthropology. Science. vol. 20. Oct. 1904 [hay traducción española en Dilema nº 6, 2003, pp. 101-116]
- Clifford, J. Sobre la autoridad etnográfica, en Reynoso, C. (comp.) El surgimiento de la antropología posmoderna. Gedisa. Barcelona. 1991
- Conrad, J. El corazón de las tinieblas. Varias ediciones.
- Diderot, D. Suplemento del viaje de Bouganville o Diálogo entre A y B.
- E.E. Evans-Pritchard. Ensayos de Antropología Social. Siglo XXI. Madrid.
- Geertz, C. El pensamiento como acto moral, en Geertz, C. Los usos de la diversidad. Paidós. Barcelona. 1996
- Geertz, C. Historia y Antropología. Revista de Occidente, Madrid. Nº 137, 1992.
- Geertz, C. El antropólogo como autor. Paidós, Barcelona. 1989.

- Harris, M. El desarrollo de la teoría antropológica. Siglo XXI. México.
- Leiris, M. Letnòleg davant el colonialisme. Icaria. Barcelona. 1995
- Lévi-Strauss, C. Historia y Etnología, en Antropología Estructural. Paidós. Barcelona
- Lévi-Strauss, C. Lugar de la antropología entre las ciencias sociales y problemas planteados por su enseñanza, en Antropología Estructural. Paidós. Barcelona.
- Malinowski, B. Los argonautas del Pacífico occidental. Barcelona. Península. 2001.
- Montaigne. Ensayos. Libro I. Cap. XXXI, Los caníbales.
- Ortega y Gasset. Las Atlántidas. Obras completas. Vol. III
- Pagden, A. La caída del hombre natural. Alianza América. Madrid. 1988.
- Sánchez Durá, N. Gauguin, Conrad y Leiris, un episodio en la invención de la identidad del primitivo, en Sánfelix Vidarte, V. (edit.) Las identidades del sujeto. Pretextos. Valencia. 1997.
- Sánchez Durá, N. y López Sanz, H., La misión etnográfica y lingüística Dakar-Djibouti (1931-1933) y el fantasma de África, en Sánfelix Vidarte, V. (edit.) Las identidades del sujeto. Pretextos. Valencia. 1997.
- Sánchez Durá, N. Soberbia, racionalidad y sujeto en el discurso antropológico clásico, en Cruz, M. (Edit) Tiempo de subjetividad. Paidós. Barcelona. 1996
- Sánchez Durá, N. y López Sanz, H. Sócrates chez les nègres. Quaderns-e. Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia Número 15 (1), 2010
- Sánchez Durá, N. La antropología como ciencia libidinosa. Diderot y el viaje de Bougainville. Thémata 35, 2005, 597 604
- Todorov, T. La conquista de América. Siglo XXI. Méjico-Madrid.
- Todorov, T. Las morales de la Historia. Paidós. Barcelona. 1993.

Complementàries

- Berlin, I. 1988, 'Dos conceptos de libertad' en ídem, Cuatro ensayos sobre la libertad. Madrid: Alianza, pp. 187-243.
- Berlin, I. 1992 'La persecución del ideal' en ídem, El fuste torcido de la humanidad. Barcelona: Península, pp. 21-37.
- Bonet, José V. (2013). La pregunta más humana de Ernst Tugendhat, cap. 6. Publicacions de la Universitat de València.
- Bonete, Enrique (2019, en prensa). El morir de los sabios. Una mirada ética sobre la muerte. Madrid, Tecnos.
- Butler, J. 2002, 'El género en llamas: cuestiones de apropiación y subversión' en ídem, Cuerpos que importan. Buenos Aires: Paidós, 179-206
- Butler, J. 2009, ídem, Dar cuenta de sí mismo. Buenos Aires: Amorrortu, pp.
- Fine, Cordelia (2010). Delusions of Gender: How Our Minds, Society, and Neurosexism Create Difference. (Hay traducción castellana: Cuestión de Sexos, Roca Editorial. También disponible en e-book.
- Frankfurt, Harry (2004). Las razones del amor. Barcelona, Paidós.
- Gellner, Ernest (1983). Naciones y nacionalismo. Madrid, Alianza.
- Homero. La odisea. Canto IX (diverses edicions).
- Klüger, R. 1997. Seguir viviendo, Barcelona, Galaxia Gutenberg.
- Korsgaard, C. 2000, 'La autoridad de la reflexión' en ídem, Las fuentes de la normatividad. México: UNAM, pp. 117-164.

- Levi, P. 2011. Trilogia d'Auschwitz. Edicions 62: Barcelona.
- Llinares, Joan B. (1992). Sobre la descoberta d'Amèrica (conferència, MS)
- Loridan-Ivens, M. 2015. Y tú no regresaste. Salamandra: Barcelona.
- Nagel, Thomas (2000). La muerte en cuestión. Ensayos sobre la vida humana. Barcelona, FCE.
- Nussbaum, Martha (2013). Amor y visión. Iris Murdoch sobre Eros y lo individual. Revista Internacional de Filosofía, nº 60, 55-73
- Pineda, D. (2012) La Mente Humana. Introducción a la Filosofía de la Psicología. Cátedra.
- Price, Carolyn (2012). What is the point of Love?. International Journal of Philosophical Studies Vol. 20(2), 217-237
- Protasi, Sara (2014). Loving People for Who They Are (Even When They Don't Love You Back), Philosophy, 214 ss.
- Rawls, J. 2002, La justicia como equidad, Barcelona: Paidós, cap. 1.
- Rawls, J. 1993, Teoría de la justicia. México: FCE, cap. 1.
- Semprún, J. 2013. La escritura o la vida, Barcelona, Tusquets.
- Tugendhat, Ernst (2008). Antropología en vez de metafísica. Barcelona, Gedisa
- Velleman, J. David (2015). El amor como emoción moral, Yo a yo: ensayos sobre el ser y la identidad, cap. 4. Madrid, A. Machado Libros.
- Vitoria, Francisco de (2007). Sobre el poder civil. Sobre los indios. Sobre el derecho de la guerra. Madrid, Tecnos, pp. 55-150.
- Williams, B. 2006a, Verdad y veracidad. Barcelona: Tusquets

ADDENDA COVID-19

Aquesta addenda només s'activarà si la situació sanitària ho requereix i previ acord del Consell de Govern

1. Continguts

Es mantenen els continguts inicialment arreglats a la guia docent.

2. Volum de treball i planificació temporal de la docència

La suspensió de classes comporta una reducció del 50% de les hores destinades a l'assistència a classes teòriques i pràctiques (el 50% restant es va poder impartir amb normalitat). Aquest 50% de les hores originalment destinades a l'assistència a classe es destinen ara les següents activitats: (a) utilització del material preparat especialment pel professorat: visualització de vídeos i audio, lectura d'apunts, dossiers, etc. (20%); (b) realització de diverses activitats per part dels estudiants: preparació de treballs escrits, enregistrament de vídeos i audio, etc (20%); (c) participació en fòrums virtuals coordinats pel professorat (10%). S'ha recomanat a l'estudiantat mantenir els horaris de treball assignats originalment a l'assignatura, però s'ha donat llibertat per a realitzar les activitats d'acord amb la seua pròpia programació.

3. Metodologia docente

Durant el període afectat per la suspensió de classes, les classes presencials són substituïdes per: (a) materials pujats a Aula Virtual (vídeos, presentacions, bibliografies específiques, apunts i dossier de lectures preparats pel professorat); (b) debats en els fòrums d'Aula Virtual; (c) tasques i treballs preparats per l'alumnat de manera individual o en grups. Les ferramentes esmentades en (a) i (b) substitueixen les normalment emprades a terme en les classes teòriques. Les activitats esmentades en (c) substitueixen el treball normalment portat a terme en les classes pràctiques. Pel que fa a les tutories, s'ha intensificat la comunicació pels canals que des de fa anys són habituals en el programa de tutories virtuals de la UV (correu electrònic, fòrums en Aula Virtual, missatgeria interna d'Aula Virtual, etc).

4. Avaluació

Es mantenen els mètodes d'avaluació contemplats en la guia docent, adaptant-los a la modalitat no presencial. Esta adaptació involucrarà la substitució de l'examen final presencial per una prova final que es presentarà com a tasca en Aula Virtual i que l'alumnat haurà de respondre en un període de temps acordat amb el professorat responsable de cada grup.

5. Bibliografia

Es manté la bibliografia obligatòria original.